

Vojna k nám dosiaľ nedorazila. Žili sme v strachu a nádeji, snažili sme sa neprivolať Boží hnev na naše múrmi zovreté mesto so sto piatimi domami, kostolom a cintorínom, kde naši predkovia čakajú na deň zmŕtvychvstania.

Veľa sme sa modlili, aby k nám vojna nedorazila. Modlili sme sa k Všemohúcemu a tiež k milosrdnej Panne Márii, modlili sme sa k vládkyni lesa a k nočným škriatkom, k svätému Gerwinovi, k Petrovi na stráži pri nebeskej bráne, k Jánovi Evanjelistovi a pre istotu aj k starej Mele, ktorá za nevlúdnych nocí, keď môžu démoni nadobúdať ľubovoľnú podobu, putuje po oblohe na čele svojho sprievodu. Modlili sme sa k rohatým zo starých čias a k biskupovi Martinovi, ktorý sa o svoj plášť podelil s uzimeným žobrákom, takže potom mrzol jeden i druhý a obaja sa zalúbili Bohu, lebo veď načože je človeku v zime pol kabáta, a modlili sme sa, samozrejme, aj k svätému Móricovi, ktorý si spolu s celou légiou radšej zvolil smrť, ako by mal zradiť svoju vieru v jediného spravodlivého Boha.

Dvakrát do roka k nám prichádzal vyberač daní a podľa toho, ako sa tváril, ho zakaždým prekvapilo, že tam ešte stále sme. Občas zavítali obchodníci, ale keďže sme toho veľa nenakúpili, chytro sa pobrali ďalej – a nám to tak vyhovovalo. Zo šireho sveta sme nepotrebovali nič, nemysleli sme naň, kým raz ráno po hlavnej ulici neprihrkotal plachtou zakrytý voz ťahaný somárskym záprahom. Bola sobota a prednedávnom sa začala jar, potok napuchol od vody z topiaceho sa snehu a na polia, ktoré práve neležali ladom, sme zasiali osivo.

Na voze bol šiator z červenej plachtoviny. Pred vozom pre-
žúvala akási starena. Jej telo vyzeralo ako vrece, tvár mala
ako z kože, oči ako dva drobučké čierne gombíky. Za ňou
stála mladšia žena s pehami a tmavými vlasmi. Na kozlíku
sedel muž, ktorého sme spoznali, hoci tu predtým nikdy ne-
bol, a keď si prví spomenuli a zvolali jeho meno, spomenuli si
aj ostatní, a tak sa onedlho zo všetkých strán mnohohlasne
ozývalo: „Tyll je tu!“, „Prišiel Tyll!“, „Pozrite, Tyll je tu!“ Ne-
mohol to byť nikto iný.

Dokonca aj k nám dorazili letáky. Dostali sa sem cez les,
privial ich vietor, priniesli obchodníci – vonku vo svete sa ich
vytlačilo viac, ako kto vedel porátať. Hovorili o lodi bláznov
a o veľkom bláznovstve mužov v sutanách a o zlom pápežovi
v Ríme aj o čertovskom Martinovi Lutherovi z Wittenber-
gu a kúzelníkovi Horridovi a doktorovi Faustovi a hrdino-
vi Gawainovi od okrúhleho stola a aj o ňom, o Tyllovi Ulen-
spieglovi, ktorý k nám teraz zavítal osobne. Poznali sme jeho
strakatú vestu, jeho preliačenú čiapku aj kabát z telaciny,
bola nám známa jeho vycivená tvár, drobné oči, prepadnuté
líca aj zajačie zuby. Nohavice mal z kvalitnej látky, topánky
z jemnej kože, jeho ruky však patrili zlodejovi alebo pisárovi,
boli to ruky, ktoré nikdy nepracovali; pravá držala opraty,
ľavá bič. Oči mu blýskali, zdravil sa na všetky strany.

„Akože sa voláš?“ spýtal sa jedného dievčatka.

Malá mlčala, nerozumela, prečo sa jej privravel niekto, kto
je slávny.

„Nože povedz!“

Keď vyhabkala, že sa volá Martha, usmial sa, akoby to už
dávno vedel.

Potom sa pozorne, ani čo by to preňho bolo dôležité, do-
vedal ďalej: „A koľkože máš rôčkov?“

Odkašľala si a povedala mu to. Za celých dvanásť rokov svojho života nevidela také oči ako tie jeho. Takéto oči sa vyskytujú v slobodných mestách tejto ríše a na dvoroch veľkých pánov, no k nám dosiaľ nikto s podobnými očami nezavítal. Martha netušila, že z ľudskej tváre môže vyžarovať toľká sila, toľká bystrosť ducha. Raz svojmu mužovi a ešte oveľa neskôr svojim neveriacim vnukom, ktorí budú Ulenspiegla považovať za postavu zo starých povestí, porozpráva, ako ho videla na vlastné oči.

Voz už prehrkotal okolo, Ulenspieglov pohľad skĺzol inam, k iným ľuďom postávajúcim pozdĺž cesty. „Tyll prišiel!“ ozývalo sa znova na ulici aj z okien: „Tyll je tu!“ a z námestia pred kostolom, po ktorom teraz hrkotal jeho voz: „Aha, Tyll!“ Švihol bičom a vstal.

Voz sa bleskurýchle zmenil na javisko. Ženy rozložili šiator, mladá si zopla vlasy do uzla, nasadila na hlavu korunku, prehodila cez seba kus purpurovej látky, starena sa postavila pred voz, pozdvihla hlas a začala spievať. Z jej dialektu zaznieval juh, veľké bavorské mestá, nebolo jej veľmi rozumieť, no aj tak sme pochopili, že spieva o žene a o mužovi, ktorí sa ľúbili, no nemohli sa k sebe dostať, lebo ich oddeľovala voda. Tyll Ulenspiegel vzal do ruky modré súkno, pokľakol, jeden koniec zovrel pevne v ruke a druhý od seba odhodil, takže sa súkno s pleskotom rozvinulo; pritiahol ho a znova odhodil, a ako tak kľáčal, on na jednej, žena na druhej strane a tá vlniaca sa modrota medzi nimi, vyzeralo to, akoby tam naozaj bola voda, a vlny sa tak vzdúvali a klesali, že by ich nezdolala nijaká loď.

Keď žena vstala a s tvárou skrivenou od strachu sa zahľadela na vlny, zrazu sme si všimli, aká je pekná. Ako tam tak stála a ruky vystierala k nebu, odrazu sem už nepatrila a nikto

z nás od nej nechcel odtrhnúť zrak. Iba kútikom oka sme si všimli, že jej milovaný na neľahkej ceste k nej skáče a tancuje, pobieha koldokola, zaháňa sa mečom, bojuje s drakmi, nepriateľmi, čarodejnicami a zlými kráľmi.

Hra trvala až do popoludnia. Vedeli sme, že kravy bolia ve-mená, no aj tak nikto z nás nemal naponáhlo. Starena pred-nášala celé hodiny. Zdalo sa nemožné, že si niekto dokáže zapamätať toľko veršov, a niektorí z nás ju začali podozrie-vať, či si ich počas spevu nevymýšľa. Telo Tylla Ulenspiegla medzitým neodpočívalo, podrážkami akoby sa ani zeme nedotýkal; kedykoľvek sme ho na malom javisku pohľadom našli, bol už zasa niekde inde. Na konci došlo k malému ne-dorozumeniu: Pekná žena si zaobstarala jed, aby predstie-rala smrť a nemusela sa vydať za zlého poručníka, lenže správa, v ktorej svojmu milému všetko vysvetlila, sa cestou k nemu kdesi stratila, takže keď on, jej skutočný ženich, jej spriaznená duša, napokon dorazil k nehybnému telu, od hrôzy skamenel. Dlho len nehybne stál. Starena zmĺkla. Počuli sme vietor a za chrbtom múkanie kráv. Nikto ani len nedýchal.

Napokon vyťahol nôž a bodol sa do hrude. Čepel' sa na počudovanie stratila v mäse, z goliera mu ako crčok krvi vyklzla červená šatka a on sa zvalil k svojej milej, ešte raz sa mykol a zostal nehybne ležať. Bol mŕtvy. No aj tak ním opäť šklblo, sadol si, znova sa zvalil. Opäť sa strhol, znova na zemi znehybnel, lenže tentoraz na celú večnosť. Čakali sme. Naozaj. Celú večnosť.

Po niekoľkých sekundách sa žena prebrala a vedľa seba zbadala mŕtve telo. Najprv sa jej zmocnila hrôza, potom ním zalomcovala, vzápätí pochopila a opäť sa jej zmocnila hrôza, no a potom nariekala, akoby na svete nikdy nebolo

nič dobré. Vzala mu z ruky nôž a aj ona sa prebodla, a zasa sme obdivovali umný mechanizmus aj to, ako hlboko sa čepeľ vnorila do hrude. Už zostala len starena. Dodala zopár veršov, ktorým sme pre dialekt takmer nerozumeli. Potom sa hra skončila a mnohí z nás ešte stále plakali, hoci mŕtvi už dávno vstali a klaňali sa.

To však nebolo všetko. Kravy museli ešte počkať, lebo po tragédii nasledovala komédia. Starena bubnovala a Tyll Ulenspiegel pískal na flautu a tancoval so ženou, ktorá sa nám zrazu už nezдалa ktovieako pekná, doľava a doprava, dopredu a dozadu. Obaja zdvihli ruky nad hlavu a zosúlادili si pohyby, ani čo by neboli dvaja, ale akoby bol jeden zrkadlovým obrazom toho druhého. Aj my sme boli zanietení tanečníci, často sme oslavovali, nikto z nás však nevedel tancovať tak ako oni. Pri pohľade na nich nadobudol človek pocit, že na ľudské telo nepôsobí žiadna tiaž a život nie je smutný a tvrdý. A tak sme ani my nevydržali len tak postávať, pohojďávali sme sa a vykrúcali, poskakovali a vyskakovali.

Tanec však náhle ustal. Zadychčaní sme zdvihli oči k vozu, na ktorom stál Tyll Ulenspiegel, teraz celkom sám, ženy kamsi zmizli. Spieval posmešnú baladu o chudákovi hlúpom zimnom kráľovi, falckom kurfistovi, ktorý v domnienke, že porazí cisára, od pražských protestantov prevzal korunu, lenže jeho kráľovstvo sa rozplynulo, skôr ako sa stihol roztopiť sneh. Spieval aj o cisárovi, ktorý od modlenia zakaždým načisto premrzol, o mužičkovi, čo sa vo viedenskom Hofburgu triasol pred Švédmi, a potom o švédskom kráľovi, polnočnom levovi silnom ako medveď, lenže načo mu tá sila bola v Lützene, kde z neho život vyfúkla guľka ako z bezvýznamného žoldniera, a zhasla fajka, vyletela kráľovská dušička, pomínul sa lev! Tyll Ulenspiegel sa zasmial a my s ním, lebo

bol neodolateľný a nám dobre padlo pomyslenie, že veľkí mrú a my ešte žijeme, a potom spieval o španielskom kráľovi s výraznou spodnou perou, presvedčenom, že vládne svetu, hoci bol bez groša, ošklbaný ako kura.

Tak sme sa chichúňali, že sme si až po chvíli všimli zmenu hudby, zrazu sa z nej vytratil posmech. Teraz spieval baladu o vojne, o spoločnej jazde na koňoch a o rinčaní zbraní, o priateľstve medzi mužmi, o statočnosti v nebezpečenstve a o jasote svištiacich guliek. Spieval o živote žoldnierov a o kráse zomierania, o plesajúcej radosť každého, kto na koni cvála v ústrety nepriateľovi, a všetci sme cítili, ako nám rýchlejšie búšia srdcia. Muži medzi nami sa usmievali, ženy naklonili hlavy, otcovia si vysadili deti na plecia, matky hrdo z výšky hľadeli na svojich synov.

Iba stará Luisa sipela, mykala hlavou a tak hlasno čosi mrmlala, že jej tí, čo pri nej stáli, prikázali, aby sa pobrala domov. No sipenie len zosilnelo, vykrikovala, či nikto nerozumie, čo tu Tyll robí. Privoláva to, volá to sem!

Keď sme však odvrkli a mávli rukou, aby dala pokoj, vyhráždali sa jej, chvalabohu stíchla, a Tyll už znova hral na flaute a vedľa neho stála žena, zrazu majestátna ako keby bola urodzená. Jasným hlasom spievala o láske silnejšej ako smrť. Spievala o rodičovskej láske a o Božej láske, o láske medzi mužom a ženou, a vtedy sa znova čosi zmenilo, rytmus sa zrýchlil, tóny boli vyššie a ostrejšie, pieseň zrazu rozprávala o telesnej láske, o rozpálených telách, o válaní sa v tráve, o vôni tvojej nahoty a o tvojom veľkom zadku. Muži sa zasmiali, potom sa pridali i ženy, no najviac sa smiali deti. Aj malá Martha sa smiala. Pretisla sa dopredu, tej piesni celkom dobre rozumela, lebo často počula matku s otcom v posteli, ba aj služobníctvo na slame a vlni sestru so sy-

nom stolára – v noci sa obaja tajne odplížili, lenže Martha sa k nim prikradla a všetko videla.

Slávnemu mužovi sa na tvári objavil žiadostivý úškrn. Medzi ním a ženou pôsobila veľká sila, ktorá jeho tlačila k nej a ju zasa k nemu, priťahovala ich telá k sebe tak silno, že ťažko mohli odolať, a napokon sa predsa len dotkli. Lenže hudba, ktorú vyludzoval, akoby tomu bránila, lebo tá sa stáby omylom zmenila a magický okamih sa rozplynul, tóny to už nedovoľovali. Bol to *Agnus Dei*. Žena zbožne zopla ruky, *qui tollis peccata mundi*, on cúvol, obaja akoby vylakaní vášňou, ktorá sa ich takmer zmocnila, a i my sme sa vylakali a prežehnávali sa, lebo sme si spomenuli, že Boh všetko vidí a len máločo z toho schvaľuje. Obaja klesli na kolená, my tiež. Tyll odložil flautu, vstal, otvoril náruč a požiadal o peniaz a jedlo. Lebo nasleduje prestávka. A ak dobre zaplatíme, príde po nej to najlepšie.

Omámení sme strčili ruky do vreciek. Obe ženy chodili dookola s hrnčekmi. Dali sme toľko, že mince cinkotali a podskakovali. Všetci sme dali: Karl Schönknecht dal, dal aj Malte Schopf a jeho šušlavá sestra, dala dokonca aj rodina mlynára, hoci inokedy je lakomá, a obzvlášť veľa dal bezzubý Heinrich Matter a Matthias Wohlsegen, lebo i keď sú remeselníci, považujú sa za niečo viac.

Martha pomaly krúžila okolo voza s plachtou.

Chrbtom opretý o koleso tam sedel Tyll Ulenspiegel a pil z veľkého krígl'a. Vedľa neho stál somár.

„Pod'sem,“ povedal.

S búšiacim srdcom pristúpila bližšie.

Vystrel k nej ruku s pohárom. „Napi sa,“ ponúkol jej.

Vzala nádobu. Pivo malo horkú a ťažkú chuť.

„Tunajší ľudia. Sú dobrí?“

Prikývla.

„Sú priateľskí, pomáhajú si navzájom, rozumejú si, majú sa radi, sú to takí ľudia?“

Odpila si ešte dúšok. „Áno.“

„Tak potom,“ pokračoval.

„Uvidíme,“ dodal somár.

Martha od hrôzy pustila krígel' z rúk.

„Také dobré pivo!“ prišlo somárovi ľúto. „Decko hlúpe!“

„Tomu sa hovorí bruchovravectvo. Aj ty sa to môžeš naučiť, ak chceš.“

„Aj ty sa to môžeš naučiť,“ zopakoval somár.

Martha zodvihla pohár a o krôčik ustúpila. Pivová mláčka sa zväčšila a potom zasa scvrkla, vyprahnutá zem vlahu vpila.

„Vážne,“ uisťoval dievčinu. „Pod's nami. Mňa už poznáš. Volám sa Tyll. Moja sestra hentam sa volá Nele. Nie je moja sestra. Ako sa volá starena, to netuším. Somár je Somár.“

Martha naňho vytrieštala oči.

„Všetko ťa naučíme,“ sľuboval somár. „Ja, Nele, starena aj Tyll. A dostaneš sa odtiaľto. Svet je veľký. Uvidíš ho. Nevolám sa Somár, aj ja mám meno. Som Origenes.“

„Prečo sa ma na to pýtate?“

„Lebo nie si ako oni,“ odvetil Tyll Ulenspiegel. „Si ako my.“

Martha k nemu vystrela ruku s kríglom, ale on ho od nej nevzal. Postavila ho teda na zem. Srdce jej búšilo. Myslela na rodičov a na sestru aj na dom, v ktorom žila, na pahorky vonku za lesom aj na šum vetra v korunách stromov. Nevedela si predstaviť, že by niekde inde znel rovnako. A myslela na eintopf, ktorý varila jej mama.

V očiach slávneho muža sa zablyslo, keď s úsmevom povedal: „Spomeň si na staré porekadlo. Čosi lepšie ako smrť nájdeš všade.“

Martha pokrútila hlavou.

„Dobre teda,“ privolila.

Čakala, lenže on už nič nedodal a jej chvíľu trvalo, kým pochopila, že jeho záujem o ňu už pominul.

Znova teda obišla voz a vrátila sa k ľuďom, ktorých poznala, k nám. Teraz sme boli jej život, iný už neexistoval. Sadla si na zem. Cítila v sebe prázdnotu. Ale keď sme sa pozreli hore, zdvihla oči aj ona, lebo sme si všetci naraz všimli, že na oblohe čosi visí.

Modrotu pretínala čierna čiara. Zažmurkali sme. Bolo to lano.

Z jednej strany bolo uviazané o okenný kríž kostolnej veže, z druhej o vlahkový stožiar vytrčajúci z múru vedľa okna meštianskeho domu, v ktorom pracoval fojt, čo však nebývalo veľmi často, lebo bol lenivý. V okne stála mladá žena, určite lano uviazala len pred chvíľkou. Lenže ako ho, pýtali sme sa v duchu, napla? Človek môže byť tu alebo tam, v tomto okne alebo v inom, ľahko uviaže lano a spustí ho dole, ale ako ho dostane znova hore do iného okna na druhej strane, aby ho tam upevnil?

Otvorili sme ústa. Chvíľu sa nám zdalo, akoby už samotné napnutie lana bol husársky kúsok, a nič viac nebolo treba. Pristál na ňom vrabec, trocha podskočil, roztiahol krídla, rozmyslel si to a zostal sedieť.

Vtedy sa v okne na kostolnej veži zjavil Tyll Ulenspiegel. Zamával nám, vyskočil na parapet, položil nohu na lano. Robil to, akoby to nič nebolo. Akoby to bol krok ako každý iný. Nikto ani slovko neprevravel, nikto nevykrikoval, nikto sa nehýbal, zatajili sme dych.

Netackal sa ani nemotal, jednoducho kráčal. Ruky sa mu hompálali povedľa tela, akoby išiel po zemi, ibaže to, ako

kládol vždy jednu nohu presne pred druhú, pôsobilo trocha strojene. Bolo sa treba riadne prizrieť, aby si človek všimol nepatrné pohyby bokov, ktorými kompenzoval hojdanie lana. Vyskočil a čupol si, hneď sa však znova vzpriamril. Potom s rukami za chrbtom pomaly prešiel do stredu lana. Vrabec vzlietol, no iba párkrát zatrepotal krídlami a znova sa usadil a otočil hlávku; bolo také ticho, že sme počuli, ako čivčí a piští. A počuli sme, veď akože inak, aj naše kravy.

Tyll Ulenspiegel sa nad nami otočil, pomaly a nenútene – nie ako niekto v nebezpečnej situácii, ale ako niekto, kto sa zvedavo obzerá. Chodidlo pravej nohy spočívalo na lane pozdĺžne, chodidlo ľavej priečne, kolená mal trocha pokrčené a ruky zovreté v päst' založené vbok. A my všetci, s očami upretými nahor, sme zrazu pochopili, čo znamená ľahkosť. Pochopili sme, aký môže byť život toho, kto naozaj robí, čo sa mu zachce, ničomu neverí a nikoho neposlúcha; uvažovali sme, aké by to bolo, byť takým človekom, a uvedomili si, že my takí nikdy nebudeme.

„Vyzujte si topánky!“

Neboli sme si istí, či správne rozumieme.

„Vyzujte sa!“ zvolal. „Každý si dajte dolu pravú topánku. Nevypytujte sa prečo, spravte to, bude zábava. Dôverujte mi, vyzujte sa. Starí aj mladí, ženy aj muži! Všetci. Pravú topánku šup dole!“

Zízali sme naňho.

„Alebo ste sa dosiaľ nebavili? Nechcete viac? Predvediem vám ešte viac, vyzujte si tie topánky, všetci! Každý svoju pravú! No tak!“

Chvíľu nám trvalo, kým sme sa rozhybali. S nami je to tak vždy, sme rozvážni. Ako prvý poslušol pekár, potom Malte Schopf a potom Karl Lamm, po ňom jeho žena a násled-

ne uposlúchli i remeselníci, ktorí sa vždy považovali za čosi extra, a tak sme to napokon spravili všetci, len Martha nie. Tine Krugmannová stála vedľa nej, dõbla do nej laktõm a ukázala na pravú topánku, no Martha zavrtila hlavou. Tyll Ulenspiegel na lane znova vyskočil a vo vzduchu pritom tlesol nohami. Vyskočil tak vysoko, že pri doskoku musel rozťahnuť paže, aby udržal rovnováhu – len na chvíľočku, ale to stačilo, aby nám to pripomenulo, že aj on čosi váži a letať nevie.

„A teraz hodte!“ prikázal vysokým, jasným hlasom. „Nevyhutujte, nevypyťujte sa, neváhajte, bude to ohromná zábava. Spravte, ako vám vravím. Hodte!“

Tine Krugmannová hodila ako prvá. Jej topánka letela, stúpala vyššie, až zmizla v dave. Potom vyletela ďalšia topánka patriaca Suzanne Schopfovej, po nej ďalšia a hneď nato vyleteli desiatky topánok a stále pribúdali ďalšie a ďalšie a ďalšie. Všetci sme sa smiali, vykrikovali a volali: „Dávaj pozor!“ a „Uhni!“ a „Tu čosi letí!“ Bola to priam nekresťanská zábava a vôbec nám neprekážalo, že niektoré topánky trafili hlavy. Ozvali sa nadávky, výčitky niektorých žien, niekoľko detí sa rozplakalo, no nebolo to také zlé, ba Martha sa dokonca rozosmiala, keď ju iba o chlp minula ťažká kožená čižma a k nohám sa jej zniesla tkaná šlapka. Tyll mal pravdu; a niektorým sa to tak veľmi zapáčilo, že vyhodili aj ľavé topánky. A zopár ľudí pridalo ešte aj klobúky a lyžice a krčahy, ktoré sa kdesi rozbili, a, samozrejme, letelo aj niekoľko kameňov. Lenže keď sa nám prihovoral jeho hlas, virvar utíchol a my sme počúvali.

„Truľovia.“

Žmurkali sme, slnko kleslo nízko nad obzor. Tí zo zadnej časti námestia ho videli jasne, pre ostatných bol iba obrysom.

Daniel Kehlmann

T Y L L

Z nemeckého originálu *TYLL*, ktorý vyšiel vo vydavateľstve Rowohlt v Hamburgu v roku 2017, preložila Eva Budjačová.

Vydalo vydavateľstvo Lindeni v Bratislave v roku 2020
v spoločnosti Albatros Media Slovakia, s. r. o.,
so sídlom Mickiewiczova 9, Bratislava, Slovenská republika.

Číslo publikácie 2 171

Jazyková redaktorka Jana Šulková

Zodpovedná redaktorka Lucia Krajíčková

Technická redaktorka Jana Urbanová

Obálka, grafická úprava a sadzba Tomáš Cikán

Tlač FINIDR, s. r. o., Český Těšín

I. slovenské vydanie

Cena uvedená výrobcom predstavuje nezáväznú odporúčanú
spotrebiteľskú cenu.

Objednávky kníh:

www.albatrosmedia.sk

eshop@albatrosmedia.sk

tel.: 02/4445 2046

© Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2020

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

ALBATROS **MEDIA**